

ISSN 1991-3494

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ҰЛТТЫҚ ҒЫЛЫМ АКАДЕМИЯСЫНЫҢ

Х А Б А Р Ш Ы С Ы

ВЕСТНИК

НАЦИОНАЛЬНОЙ АКАДЕМИИ НАУК
РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

THE BULLETIN

OF THE NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES
OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

1944 ЖЫЛДАН ШЫҒА БАСТАҒАН
ИЗДАЕТСЯ С 1944 ГОДА
PUBLISHED SINCE 1944

3

АЛМАТЫ
АЛМАТЫ
ALMATY

2016

МАМЫР
МАЙ
MAY

Б а с р е д а к т о р

ҚР ҰҒА академигі

М. Ж. Жұрынов

Р е д а к ц и я а л қ а с ы:

биол. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академигі **Айтхожина Н.А.**; тарих ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академигі **Байпақов К.М.**; биол. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академигі **Байтулин И.О.**; биол. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академигі **Берсімбаев Р.И.**; хим. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академигі **Газалиев А.М.**; а.-ш. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академигі **Дүйсенбеков З.Д.**; а.-ш. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академигі **Елешев Р.Е.**; физ.-мат. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академигі **Қалменов Т.Ш.**; фил. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академигі **Нысанбаев А.Н.**; экон. ғ. докторы, проф., ҰҒА академигі **Сатубалдин С.С.**; тарих ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА корр. мүшесі **Әбжанов Х.М.**; физ.-мат. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА корр. мүшесі **Әбішев М.Е.**; техн. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА корр. мүшесі **Әбішева З.С.**; техн. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА корр. мүшесі **Абсадықов Б.Н.** (бас редактордың орынбасары); а.-ш. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА корр. мүшесі **Баймұқанов Д.А.**; тарих ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА корр. мүшесі **Байтанаев Б.А.**; физ.-мат. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА корр. мүшесі **Давлетов А.Е.**; физ.-мат. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА корр. мүшесі **Қалимолдаев М.Н.**; геогр. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА корр. мүшесі **Медеу А.**; техн. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА корр. мүшесі **Мырхалықов Ж.У.**; биол. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА корр. мүшесі **Огарь Н.П.**; техн. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА корр. мүшесі **Таткеева Г.Г.**; а.-ш. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА корр. мүшесі **Үмбетаев И.**

Р е д а к ц и я к е ñ е с і:

Ресей ҒА академигі **Велихов Е.П.** (Ресей); Әзірбайжан ҰҒА академигі **Гашимзаде Ф.** (Әзірбайжан); Украинаның ҰҒА академигі **Гончарук В.В.** (Украина); Армения Республикасының ҰҒА академигі **Джрбашян Р.Т.** (Армения); Ресей ҒА академигі **Лаверов Н.П.** (Ресей); Молдова Республикасының ҰҒА академигі **Москаленко С.** (Молдова); Молдова Республикасының ҰҒА академигі **Рудик В.** (Молдова); Армения Республикасының ҰҒА академигі **Сагян А.С.** (Армения); Молдова Республикасының ҰҒА академигі **Тодераш И.** (Молдова); Тәжікстан Республикасының ҰҒА академигі **Якубова М.М.** (Тәжікстан); Молдова Республикасының ҰҒА корр. мүшесі **Лупашку Ф.** (Молдова); техн. ғ. докторы, профессор **Абиев Р.Ш.** (Ресей); техн. ғ. докторы, профессор **Аврамов К.В.** (Украина); мед. ғ. докторы, профессор **Юрген Аппель** (Германия); мед. ғ. докторы, профессор **Иозеф Банас** (Польша); техн. ғ. докторы, профессор **Гарабаджиу** (Ресей); доктор PhD, профессор **Ивахненко О.П.** (Ұлыбритания); хим. ғ. докторы, профессор **Изабелла Новак** (Польша); хим. ғ. докторы, профессор **Полещук О.Х.** (Ресей); хим. ғ. докторы, профессор **Поняев А.И.** (Ресей); профессор **Мохд Хасан Селамат** (Малайзия); техн. ғ. докторы, профессор **Хрипунов Г.С.** (Украина)

Главный редактор

академик НАН РК

М. Ж. Журинов

Редакционная коллегия:

доктор биол. наук, проф., академик НАН РК **Н.А. Айтхожина**; доктор ист. наук, проф., академик НАН РК **К.М. Байпаков**; доктор биол. наук, проф., академик НАН РК **И.О. Байтулин**; доктор биол. наук, проф., академик НАН РК **Р.И. Берсимбаев**; доктор хим. наук, проф., академик НАН РК **А.М. Газалиев**; доктор с.-х. наук, проф., академик НАН РК **З.Д. Дюсенбеков**; доктор сельскохоз. наук, проф., академик НАН РК **Р.Е. Елешев**; доктор физ.-мат. наук, проф., академик НАН РК **Т.Ш. Кальменов**; доктор фил. наук, проф., академик НАН РК **А.Н. Нысанбаев**; доктор экон. наук, проф., академик НАН РК **С.С. Сатубалдин**; доктор ист. наук, проф., чл.-корр. НАН РК **Х.М. Абжанов**; доктор физ.-мат. наук, проф., чл.-корр. НАН РК **М.Е. Абишев**; доктор техн. наук, проф., чл.-корр. НАН РК **З.С. Абишева**; доктор техн. наук, проф., чл.-корр. НАН РК **Б.Н. Абсадыков** (заместитель главного редактора); доктор с.-х. наук, проф., чл.-корр. НАН РК **Д.А. Баймуканов**; доктор ист. наук, проф., чл.-корр. НАН РК **Б.А. Байтанаев**; доктор физ.-мат. наук, проф., чл.-корр. НАН РК **А.Е. Давлетов**; доктор физ.-мат. наук, проф., чл.-корр. НАН РК **М.Н. Калимолдаев**; доктор геогр. наук, проф., чл.-корр. НАН РК **А. Медеу**; доктор техн. наук, проф., чл.-корр. НАН РК **Ж.У. Мырхалыков**; доктор биол. наук, проф., чл.-корр. НАН РК **Н.П. Огарь**; доктор техн. наук, проф., чл.-корр. НАН РК **Г.Г. Таткеева**; доктор сельскохоз. наук, проф., чл.-корр. НАН РК **И. Умбетаев**

Редакционный совет:

академик РАН **Е.П. Велихов** (Россия); академик НАН Азербайджанской Республики **Ф. Гашимзаде** (Азербайджан); академик НАН Украины **В.В. Гончарук** (Украина); академик НАН Республики Армения **Р.Т. Джрбашян** (Армения); академик РАН **Н.П. Лаверов** (Россия); академик НАН Республики Молдова **С. Москаленко** (Молдова); академик НАН Республики Молдова **В. Рудик** (Молдова); академик НАН Республики Армения **А.С. Сагиян** (Армения); академик НАН Республики Молдова **И. Тодераш** (Молдова); академик НАН Республики Таджикистан **М.М. Якубова** (Таджикистан); член-корреспондент НАН Республики Молдова **Ф. Лупашку** (Молдова); д.т.н., профессор **Р.Ш. Абиев** (Россия); д.т.н., профессор **К.В. Аврамов** (Украина); д.м.н., профессор **Юрген Аппель** (Германия); д.м.н., профессор **Иозеф Банас** (Польша); д.т.н., профессор **А.В. Гарабаджиу** (Россия); доктор PhD, профессор **О.П. Ивахненко** (Великобритания); д.х.н., профессор **Изабелла Новак** (Польша); д.х.н., профессор **О.Х. Полещук** (Россия); д.х.н., профессор **А.И. Поняев** (Россия); профессор **Мохд Хасан Селамат** (Малайзия); д.т.н., профессор **Г.С. Хрипунов** (Украина)

«Вестник Национальной академии наук Республики Казахстан». ISSN 1991-3494

Собственник: РОО «Национальная академия наук Республики Казахстан» (г. Алматы)

Свидетельство о постановке на учет периодического печатного издания в Комитете информации и архивов Министерства культуры и информации Республики Казахстан №5551-Ж, выданное 01.06.2006 г.

Периодичность: 6 раз в год

Тираж: 2000 экземпляров

Адрес редакции: 050010, г. Алматы, ул. Шевченко, 28, ком. 219, 220, тел. 272-13-19, 272-13-18.

www: nauka-nanrk.kz, bulletin-science.kz

© Национальная академия наук Республики Казахстан, 2016

Адрес типографии: ИП «Аруна», г. Алматы, ул. Муратбаева, 75

Editor in chief

M. Zh. Zhurinov,
academician of NAS RK

Editorial board:

N.A. Aitkhozhina, dr. biol. sc., prof., academician of NAS RK; **K.M. Baipakov**, dr. hist. sc., prof., academician of NAS RK; **I.O. Baitulin**, dr. biol. sc., prof., academician of NAS RK; **R.I. Bersimbayev**, dr. biol. sc., prof., academician of NAS RK; **A.M. Gazaliyev**, dr. chem. sc., prof., academician of NAS RK; **Z.D. Dyusenbekov**, dr. agr. sc., prof., academician of NAS RK; **R.Ye. Yeleshev**, dr. agr. sc., prof., academician of NAS RK; **T.Sh. Kalmenov**, dr. phys. math. sc., prof., academician of NAS RK; **A.N. Nysanbayev**, dr. phil. sc., prof., academician of NAS RK; **S.S. Satubaldin**, dr. econ. sc., prof., academician of NAS RK; **Kh.M. Abzhanov**, dr. hist. sc., prof., corr. member of NAS RK; **M.Ye. Abishev**, dr. phys. math. sc., prof., corr. member of NAS RK; **Z.S. Abisheva**, dr. eng. sc., prof., corr. member of NAS RK; **B.N. Absadykov**, dr. eng. sc., prof., corr. member of NAS RK (deputy editor); **D.A. Baimukanov**, dr. agr. sc., prof., corr. member of NAS RK; **B.A. Baytanayev**, dr. hist. sc., prof., corr. member of NAS RK; **A.Ye. Davletov**, dr. phys. math. sc., prof., corr. member of NAS RK; **M.N. Kalimoldayev**, dr. phys. math. sc., prof., corr. member of NAS RK; **A. Medeu**, dr. geogr. sc., prof., corr. member of NAS RK; **Zh.U. Myrkhalykov**, dr. eng. sc., prof., corr. member of NAS RK; **N.P. Ogar**, dr. biol. sc., prof., corr. member of NAS RK; **G.G. Tatkeeva**, dr. eng. sc., prof., corr. member of NAS RK; **I. Umbetayev**, dr. agr. sc., prof., corr. member of NAS RK

Editorial staff:

E.P. Velikhov, RAS academician (Russia); **F. Gashimzade**, NAS Azerbaijan academician (Azerbaijan); **V.V. Goncharuk**, NAS Ukraine academician (Ukraine); **R.T. Dzhrbashian**, NAS Armenia academician (Armenia); **N.P. Laverov**, RAS academician (Russia); **S.Moskalenko**, NAS Moldova academician (Moldova); **V. Rudic**, NAS Moldova academician (Moldova); **A.S. Sagiyan**, NAS Armenia academician (Armenia); **I. Toderas**, NAS Moldova academician (Moldova); **M. Yakubova**, NAS Tajikistan academician (Tajikistan); **F. Lupaşcu**, NAS Moldova corr. member (Moldova); **R.Sh. Abiyev**, dr.eng.sc., prof. (Russia); **K.V. Avramov**, dr.eng.sc., prof. (Ukraine); **Jürgen Appel**, dr.med.sc., prof. (Germany); **Joseph Banas**, dr.med.sc., prof. (Poland); **A.V. Garabadzhiu**, dr.eng.sc., prof. (Russia); **O.P. Ivakhnenko**, PhD, prof. (UK); **Isabella Nowak**, dr.chem.sc., prof. (Poland); **O.Kh. Poleshchuk**, chem.sc., prof. (Russia); **A.I. Ponyaev**, dr.chem.sc., prof. (Russia); **Mohd Hassan Selamat**, prof. (Malaysia); **G.S. Khripunov**, dr.eng.sc., prof. (Ukraine)

Bulletin of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan.
ISSN 1991-3494

Owner: RPA "National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan" (Almaty)

The certificate of registration of a periodic printed publication in the Committee of Information and Archives of the Ministry of Culture and Information of the Republic of Kazakhstan N 5551-Ж, issued 01.06.2006

Periodicity: 6 times a year

Circulation: 2000 copies

Editorial address: 28, Shevchenko str., of. 219, 220, Almaty, 050010, tel. 272-13-19, 272-13-18,

<http://nauka-nanrk.kz/>, <http://bulletin-science.kz>

© National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, 2016

Address of printing house: ST "Aruna", 75, Muratbayev str, Almaty

BULLETIN OF NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES
OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

ISSN 1991-3494

Volume 3, Number 361 (2016), 149 – 154

THE MAIN PRIORITIES OF STATE POLICY OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN IN THE SPHERE OF COMBATING RELIGIOUS EXTREMISM

Z. K. Shaukenova, Sh. M. Zhandossova, M. K. Bektenova

Institute for Philosophy, Political Science and Religion Studies CS MES RK Almaty, Kazakhstan.
E-mail: sholpan_zhandossova@mail.ru

Keywords: Religious Extremism, State Policy, Legal Norms, Religious Associations, Public Opinion, Religious Consciousness.

Abstract. The article describes the main priorities of the state policy in the sphere of combating religious extremism. The authors show the characteristics of the development of inter-confessional relations in the Republic of Kazakhstan. Spend a political analysis of the state program on combating religious extremism and terrorism in the Republic of Kazakhstan for 2013 - 2017 years. Analyzed the activity of the state bodies of the Republic of Kazakhstan in the sphere of combating religious extremism and terrorism.

ӘОЖ 32:061.234

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДАҒЫ МЕМЛЕКЕТТІК САЯСАТТЫҢ ДІНИ ЭКСТРЕМИЗММЕН КҮРЕСТЕГІ НЕГІЗГІ БАСЫМДЫҚТАРЫ

З. К. Шаукенова, Ш. М. Жандосова, М. К. Бектенова

ҚР БҒМ ҒК Философия, саясаттану және дінтану институты, Алматы, Қазақстан

Түінді сөздер: діни экстремизм, мемлекеттік саясат, құқықтық нормалар, діни бірлестіктер, қоғамдық пікір, діни сана.

Аннотация. Мақалада діни экстремизммен күрестегі мемлекеттік саясаттың негізгі басымдықтары қарастырылған. Авторлар Қазақстан Республикасындағы конфессияаралық қатынастар дамуының сипаттық ерекшеліктерін ашып көрсетеді. Қазақстан Республикасында діни экстремизм мен терроризмге қарсы іс-қимыл жөніндегі 2013–2017 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламаға саясаттанулық талдау жасаған. Қазақстан Республикасында діни экстремизм мен терроризмге қарсы күрес саласында қызмет атқаратын мемлекеттік органдардың қызметіне сараптама жасалған.

Қазақстан Республикасы – зайырлы, демократиялық мемлекет, мұнда әр азаматтың ар-ождан бостандығына кепілдік беріледі және барлық конфессия өкілдері заң алдында тең [1]. Қазіргі уақытта Қазақстан Республикасы ұлттық және халықаралық құқықтық нормалар мен стандарттар негізінде өзіндік құқықтық база мен мемлекеттік және қоғамдық институттардың қызмет ету механизмдерін қалыптастыруда. Көпконфессиялы ел ретіндегі Қазақстан Республикасы азаматтардың діни сенім бостандығын құқығын жүзеге асыруды қамтамасыз етуге мүдделі және оның алдағы демократиялық, құқықтық дамуын құраушыларының бірі болып табылады.

Діни институттардың сандық әрі сапалық өсуін шарттандырған діннің қоғам өміріндегі рөлінің артуы Қазақстан Республикасындағы конфессияаралық қатынастар дамуының сипаттық ерекшеліктерінің бірі болып табылады. Сарапшылардың пікірінше, дінге сенушілердің саны ХХ

ғасырдың 80-жылдарымен салыстырғанда 20–25%-дан 90–95%-ға дейін өскен. Дінге сенушілердің саны бойынша дәстүрлі түрде мұсылмандық және православиелік діни бірлестіктердің көрсеткіштері алдыңғы орында, 2009 ж. халық санағы бойынша олар дінге сенушілердің 90%-нан астамын құраған. Жекелей алғанда, тұрғындардың 70,2%-ы өздерін мұсылманбыз деп атаған, 26,0% – христиандар деп, 0,3% – иудаизм ұстанушылары, 0,1% – буддизм, 0,2% – өзге діни сенім ұстанушылар деп атаған. Сонымен бірге, тұрғындардың 2,8%-ы өздерін дінге сенбейтіндер ретінде көрсеткен [2].

Қазақстандағы діни бірлестіктердің саны артты, 1989 жылғы 1 қаңтардағы санақ бойынша олардың саны 671-ді құраса, 2013 жылы олардың саны 3434-ке жеткен. Республикамызда халықтың көпэтностық және көпконфессиялық діни мүдделерін танытатын 18 түрлі конфессия бейбіт түрде қызмет атқарады. Қазақстандағы діндерді діни тәжірибе мен дүниеге деген көзқарастарымен ерекшеленетін түрлі діни сенімді ұстанатын түрлі этнос, тілдік, мәдени және әлеуметтік топтар танытады.

Қазақстан Республикасында қоғам негізінен тарихи және мәдени екі дәстүрлі діндерге: сүннитік ислам (ханафилік мазхаб) және православиелік христиандыққа негізделетіндіктен, ең көп діни бірлестіктер мұсылмандарға (2367) тиесілі. Олар елдегі дін ұстанушылардың жалпы санының үштен екісінен астамын құрайды. Сондай-ақ аталмыш діннің культтік ғимараттары да саны жағынан басым болып табылады (2366). Қазақстандағы дін ұстанушыларының саны жағынан екінші орында Қазақстанның Православиелік шіркеуі (ҚПШ), ол 293 діни бірлестіктерге ие. Келесі діни бағыт Қазақстандағы Рим-католиктік шіркеуі (РКШ) болып табылады, оның 84 діни қауымы бар. Қазақстанның конфессионалдық кеңістігінде айтарлықтай орынды 500-ден астам діни бірлестігі бар протестанттық бағыт алады. Аталғандардан өзге 7 иудейлік қауымдар, 2 буддистік діни бірлестіктер, сонымен қатар Қазақстан үшін дәстүрлі емес 18 діндер («Мормондар», «Кришнаиттер», «Бахаилер», «Муниттер») бар [3].

Соңғы жылдары дінге қатысты мәселелер өзінің өзектілігімен аса өткір тақырыптардың біріне айналып, еліміздің қоғамдық өміріндегі күн тәртібінде алдыңғы қатарға шыға бастағандығын байқауға болады. Бұл, бір жағынан, дінге сенушілер қатарының көбеюінен, екінші жағынан, діни экстремизм мен терроризм мәселесінің өсе түсіп отыруынан көрініс табады. Бүгінде діни экстремизм мен терроризм әлемдік қоғамдастықты алаңдатып отырған мәселеге айналды. Заманауи әлемнің қатеріне айналып отырған діни экстремизм мен терроризм мәселесі Қазақстаннан сырт қала алмасы анық.

Бұл мәселелер өз кезегінде мемлекет пен қоғам алдына нақты шешімін табуды қажет ететін бірқатар кезек күттірмейтін міндеттерді қойып отыр. Сол себепті, Қазақстанда діни экстремизм мен терроризмге қарсы іс-қимыл мен алдын алу қызметтері кеңінен іске асырылуда. Осы орайда, ел Президенті Н. Ә. Назарбаев «Қазақстан-2050» Стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Жолдауында: «діни экстремизм мен терроризм мәселесіне қарсы қызметте құрылымды шаралардың бірі заңнамаларды жетілдіру керек», – деп атады [4].

Осыған байланысты, Елбасы Президент Әкімшілігі мен Қазақстан Республикасының Үкіметіне келесідей тапсырмаларды берді:

– діни радикализм мен экстремизмнің пайда болуын бейтараптандыру мақсатында заңдарды жетілдіру қажет. Терроризмге қарсы заңдарды да жетілдіру қажет. Мемлекет қайдан бой көтерсе де, радикализм мен экстремизмнің жолын кесу керек;

– әлеуметтік, этникалық және діни қысымдар мен шиеленістерді болдырмау механизмдерінің жаңа сенімді формаларын қалыптастыру;

– қоғамда, әсіресе, жастар арасында діни экстремизм профилактикасын күшейту;

– әлемдік және дәстүрлі діндер көшбасшыларының съезі беретін артықшылықтарды да пайдалану. Осы сұхбат алаңының базасында діни ыңғайдағы дауларды шешудің жаңа платформасын жасау қажет;

– діни және этностық дауларды шешу үшін аймақтағы ыстық нүктелерде, Үлкен Таяу Шығыс аясында, тіпті, одан да ауқымды деңгейде ара ағайындық жасауға дайын болу;

– мемлекетіміздің зайырлы келбеті – Қазақстанның табысты дамуының маңызды шарты екенін естен шығармау [5].

Берілген тапсырмаға сәйкес, 2013 жылдың қаңтарында Қазақстан Республикасының «Қазақстан Республикасының терроризмге қарсы күрес туралы кейбір заңнамалық актілеріне өзгерістер

мен толықтырулар енгізу туралы» Заңына сәйкес, Қазақстан Республикасының «Терроризмге қарсы күрес» туралы заңына ауқымды өзгерістер мен толықтырулар енгізілді.

Содан бергі уақыт ішінде діни экстремизм мен терроризмге қатысты мәселелердің ушыға түскенін ескере отырып, 2013 жылғы қаңтар айында «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне терроризмге қарсы іс-қимыл мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Заң қабылданды. Қазақстан Республикасының «Қазақстан Республикасының кейбір арнайы мемлекеттік органдар туралы кейбір заңнамалық актілеріне өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Заңы қабылданды.

2013 жылғы 24 қыркүйекте Мемлекет басшысының Жарлығымен Қазақстан Республикасында 2013–2017 жылдарға арналған діни экстремизмге және терроризмге қарсы іс-қимыл жөніндегі мемлекеттік бағдарлама бекітілді.

Мемлекеттік Бағдарламаның негізгі мақсаты – діни экстремизм көріністерінің алдын алу және терроризм қатерлеріне жол бермеу арқылы адамның, қоғамның және мемлекеттің қауіпсіздігін қамтамасыз ету.

Мемлекеттік Бағдарлама қоғамда діни сананы және радикалдық идеологияға деген иммунитетті қалыптастыруға бағытталған діни экстремизм мен терроризмнің алдын алу шараларын жетілдіру; діни экстремизм мен терроризмнің көріністерін, соның ішінде арнаулы мемлекеттік және құқық қорғау органдары қызметін қамтамасыз ету жүйесін жетілдіру жолымен анықтау мен жолын кесудің тиімділігін арттыру; экстремистік және террористік әрекеттердің салдарларын азайту және жою шараларының жүйесін жетілдіру; діни экстремизм мен терроризмге қарсы қарсы іс-қимыл бойынша мемлекеттік органдар қызметін ұйымдастырудың жаңа формалары мен әдістерінен, соның ішінде, тұрғындардың діни сауаттылығын арттыру сынды міндеттерді қамтиды.

Бағдарлама келесідей нәтижелерге қол жеткізуді көздейді:

1) 2017 жылы ел тұрғындары, соның ішінде 100% жастар мен діни негіздегі радикалдық идеологияға бейім және ұшыраған адамдар экстремизм мен терроризм идеяларын қажетсінбейтін сананы қалыптастыруға бағытталған кешенді алдын алу жұмысымен қамтылатын болады.

2) терроризм актілерінің дайындалу және қастандық жасау сатыларында беті қайтарылғандарының осындай дайындалып жатқан және анықталған қылмыстардың жалпы санына арақатынасы 100%-ға шаққанда 2017 жылға қарай кемінде 95 %-ды құрайтын болады.

3) террористік тұрғыдан осал объектілердің, тұрғындардың, уәкілетті мемлекеттік органдардың күші мен құралдарының экстремистік және террористік әрекет салдарларын азайтуға және жоюға дайындығының дәрежесі 2017 жылы 100% құрайтын болады [6].

Жалпы алғанда, қабылданған заңнамалық және нормативтік-құқықтық актілер терроризмге қарсы қызметтің тиімді механизмдерін ұйымдастыру мен үйлестіруге бағытталған және халықаралық әрі өңірлік деңгейдегі экстремизм қаупінің өсуі шарттарында Қазақстанның заңнамалық жүйесіне ауқымды өзгерістер енгізілді. Бұл өзгертулер мемлекеттің экстремизм қаупінің алдын алу мен оған қарсы күресудің құқықтық негіздері болып табылады.

Республикамызда 2011 және 2012 жылдары орын алған экстремизм мен терроризм көріністерін ескере отырып, еліміздегі антитеррористік құрылымдарының жұмыстарына сәйкес өзгертулер енгізілді. Діни экстремизмге қарсы күрестің маңыздылығын ескере отырып, терроризмге қарсы қызметті үйлестіруді қамтамасыз ету мақсатында Елбасы 2013 жылдың 24 маусымында «Қазақстан Республикасының антитеррористік орталығын бекітетін Ереже туралы» № 588 Жарлыққа қол қойды.

Жаңа форматта қалыптасқан Қазақстан Республикасының Антитеррористік орталығы мемлекеттің басты ұлттық қауіптері терроризм мен экстремизмге қарсы мемлекет пен қоғамның қызметтерін басқару және үйлестірумен айналысады.

Қазіргі күнде шешімін таппаған жекелеген мәселелерге қарамастан, елімізде дін саласына қатысы бар мемлекеттік органдардың жұмыстары жүйелі деңгейде жолға қойылғаны туралы толық сеніммен айтуға болады. Яғни осыған қажетті инфрақұрылым мен құқықтық базаның негізі қаланды. Атап айтар болсақ, 2011 жылдың мамыр айында Дін істері агенттігі құрылып, сол жылдың қазан айында «Діни қызмет және діни бірлестіктер туралы» Қазақстан Республикасының Заңы қабылданды. Дін мәселелерімен айналысатын арнайы уәкілетті орган құрылып, дін саласын реттейтін жаңа заң күшіне енгеннен бергі уақыт ішінде көптеген жұмыстар атқарылды.

«Нормативтік құқықтық актілер туралы» 1998 жылғы 24 наурыздағы Қазақстан Республикасы Заңының 29-бабының 1-тармағының б) тармақшасына, «Қазақстан Республикасы Мәдениет және спорт министрлігінің мәселелері» 2014 жылғы 23 қыркүйектегі № 1003 Қазақстан Республикасы Үкіметінің қаулысына сәйкес «Қазақстан Республикасы Мәдениет және спорт министрлігінің Дін істері комитеті» республикалық мемлекеттік мекемесінің ережесі бекітілді [7]. Қазіргі таңда Қазақстан Республикасы Мәдениет және спорт министрлігінің Дін істері комитеті Қазақстан Республикасы Мәдениет және спорт министрлігінің діни қызмет саласындағы реттеуді жүзеге асыратын ведомствосы болып табылады.

Дін істері комитетін қазіргі таңда діни экстремизмнің алдын алу бағытында ауқымды қызметтер атқаратын мемлекеттік орган ретінде көрсетуге болады.

Діни экстремизм мен терроризм көріністеріне қарсы күрес тек орталық мемлекеттік органдармен қатар жергілікті атқарушы органдар саясаты ретінде жүзеге асырылады. Облыстардағы, Астана және Алматы қалалары Әкімдіктері жанындағы өңірлік дін істері басқармалары түріндегі жергілікті атқарушы органдар:

- жергілікті деңгейде дін саласы бойынша мемлекет саясатын жүзеге асырады;
- аймақтың діни ахуалына зерттеу және талдау жұмыстарын жүргізеді;
- өз құзіретіне сәйкес аймақтық деңгейде дін мәселесіне қатысты түсіндіру жұмыстарын жүргізеді;
- құзыретті органға Қазақстан Республикасының діни қызмет және діни бірлестіктер туралы заңнамасын жетілдіру туралы ұсыныстар әзірлейді;
- құқық қорғау органдарына Қазақстан Республикасының діни қызмет және діни бірлестіктер туралы заңын бұзушы жеке және заңды тұлғалардың іс-әрекеттеріне тыйым салу туралы ұсыныстар әзірлейді;
- Қазақстан Республикасының діни қызмет және діни бірлестіктер туралы заңнамасының бұзылуына қатысты жеке және заңды тұлғалардың шағымдарын қарастыру;
- миссионерлік қызметпен айналысушы тұлғаларды тіркеу;
- Қазақстан Республикасының заңнамасы негізінде мемлекеттік басқару органдарының сұранысына сай жергілікті атқару органдарына жүктелген өзге де міндеттерді атқарады [8].

Дінге қатысты тура немесе жанама үдерістердің барлығы қоғамдық өмірдің маңызды бөлігін қамтитындықтан, дін төңірегіндегі туындайтын мәселелерді шешуге билік органдарымен қатар, азаматтық қоғам институттарының қатысуы ерекше маңызға ие. Өйткені діни сипаттағы мәселелер қоғамның өмір сүруіне қатысы бар проблемалар ретінде қоғамдық және ұлттық қауіпсіздік мәселелерімен тікелей байланыста көрініс табады. Осы орайда, діни экстремизм мен терроризмнің алды алу, елдегі діни ахуалды тұрақтандыру, халықтың діни сауаттылығын арттыру секілді қызметтерді жүзеге асыратын ғылыми орталықтар мен Үкіметтік емес ұйымдарды қарастырып өткен жөн.

Дін саласына жүйелі мониторинг және талдау жасау, зерттеулер жүргізу, діни экстремизм құбылысының табиғатын анықтау секілді қызметтермен айналысатын Дін істері комитеті жанынан құрылған «Дін мәселелері жөніндегі ғылыми-зерттеу және талдау орталығы» мақсаты дін мәселелері жөнінде мемлекет органдарының қызметіне ғылыми-әдіснамалық және ақпараттық-талдау жұмыстары бойынша қолдау көрсету болып табылады.

Дін істері комитетінің жанынан құрылған «Мәдениеттер мен діндердің халықаралық орталығы» қызмет атқарады. Орталық жанынан Бұқаралық ақпарат құралдарында діни тақырыптарды жариялау бойынша Әдістемелік Кеңес жұмыс істейді. Әдістемелік кеңес журналистік пул өкілдерімен кездесулер, журналистерге арналған семинарлар мен тренингтер ұйымдастырып тұрады.

Қазақстан Республикасы Үкіметі жанынан құрылған діни бірлестіктермен байланыстар жөніндегі Кеңесі қызмет етеді. Кеңес консультативтік-кеңесші орган саналады. Кеңестің мақсаты – діни қызмет және діни бірлестіктермен өзара іс-әрекеттестік саласындағы мемлекеттік саясаттың негізгі бағыттарын қалыптастыру және іске асыру, қоғамдағы діни келісімді нығайту және конфессияаралық қатынастарды үйлестіру мәселелері жөніндегі ұсыныстар мен ұсынымдар әзірлеу. Кеңестің негізгі міндеттері мынадай:

- елдегі діни жағдайды және оның даму үрдістерін жан-жақты және объективті зерттеу, жинақтап қорыту және талдау;

– діни бірлестіктермен өзара ықпалдастық пен діни қызмет саласындағы мемлекеттік саясаттың басым бағыттарын қалыптастыру бойынша ұсыныстар әзірлеу;

– Қазақстан Республикасының мемлекеттік органдарын республикадағы діни ахуалдың жай-күйі және Қазақстан Республикасының діни қызмет және діни бірлестіктер туралы заңнамасын сақтау туралы хабардар ету;

– діни бірлестіктермен байланыс бойынша аймақтық Кеңестердің жұмыстарын үйлестіру;

– діни бірлестіктер арасындағы өзара түсіністік пен төзімділікті нығайту және оларға Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес консультативтік көмек көрсету болып табылады.

14 орталық «Деструктивті діни ағымдардан зардап шеккендерге көмек көрсету орталықтарының қауымдастығының» құрамына кіреді, ал 8 орталық өз алдына қызмет көрсетеді.

Деструктивті діни ағымдардан зардап шеккендерге көмек көрсету және сауықтыру орталықтар түрінде қызмет ететін үкіметтік емес ұйымдар арасынан: «Деструктивті діни ағымдардан зардап шеккендерге көмек көрсету орталықтарының қауымдастығы», «Аңсар» кеңес беру-сауықтыру орталығы», «Сана» дінтанулық ақпараттық-кеңес беру орталығы», «Виктория» деструктивті секталардан зардап шеккендерге әлеуметтік-психологиялық және құқықтық көмек көрсету орталығы» және «Әлеуметтік бастама орталығы» сияқты үкіметтік емес ұйымдарды ерекше атап өтуге болады.

Дін саласында қызмет атқаратын кейбір орталықтар тек оңалту қызметімен ғана шектеліп қана қоймай, әлеуметтік-тұрмыстық мәселелері бойынша мұқтаж азаматтарға кеңес берумен де айналысады. Мұндай үкіметтік емес ұйымдар қатарында, Қызылорда облысында орналасқан адам құқықтары мен бостандықтарын шектеуден зардап шеккендерге, діни экстремизм құрбандарына және діни экстремистік ұйымдардың ықпалынан шыққан тұлғаларға арналған «Қамқорлық» дағдарыс орталығының орны ерекше.

Бір қатар үкіметтік емес ұйымдар, соның ішінде, қоғамда адамдардың құқықтарын бұзатын, олардың денсаулықтарымен әлеуметтік салауаттылығына зиян келтіретін, Конституция мен Қазақстан Республикасының заңдарына қайшы келетін әрекеттермен айналысатын ұйымдар мен адамдар тобы туралы және олардың адамға деструктивті ықпалдары туралы объективті ақпараттар таратуға маманданған Алматы қаласының «Перспектива» ақпараттық-кеңес беру тобы» қоғамдық қорын атап өтуге болады.

2013 жылы діни мәселелер бойынша ақпараттар қабылдау мен азаматтарға консультациялар беру Орталығы құрылды. Оның базасында тәулік бойы тегін қызмет атқаратын – «Қауырт желі – 114» қызметі ұйымдастырылды. Қауырт желі қызметінің мәні – азаматтарды дін мәселесі бойынша тәулік бойы тегін ақпараттандыру мен дін саласындағы заңдардың бұзылуы туралы мәліметтерді жинақтау мен оларды құқыққорғау органдарына жолдау болып табылады.

Барлық деструктивті діни ағымдардан зардап шеккендер мен оңалту орталықтарының қызметтері әртүрлі конфессиялардың деструктивті діни ағымдарынан зардап шеккендерге психолог, теолог, дінтанушы және заңгер мамандардың қызметтерін біріктіре отырып көмек көрсетуге бағытталады.

Осы бағыттағы жұмыстарды сапалы жүзеге асыру мақсатында облыстардағы, Астана және Алматы қалалары Дін істері басқармаларының жанынан коммуналды мемлекеттік мекеме түріндегі Дін мәселелерін зеттеу орталықтары құрылуда, олар дін істері басқармалары арқылы әкімдіктердің қызмет ету аясы мен мүмкіндіктерін кеңейтеді.

Орталықтардың жергілікті жерлердегі діни экстремизмге қарсы іс-қимыл мен алдын алу шаралары бойынша негізгі қызметтері келесілер болып табылады:

– жергілікті және орталық атқару органдарын, сондай-ақ өңірлік антитеррористік комиссиялардың жұмыстарын, сонымен қатар дін және экстремизм мен терроризмнің алдын алу саласындағы мақсатты ақпараттық-насихаттық жұмыстарды жетілдіру үшін өңірдегі діни ахуал туралы талдаулық базаны қалыптастыру;

– ақпараттық-түсіндіру жұмыстарын ұйымдастыру (дәрістер, акциялар, кездесулер, консультациялар, баспасөз-мәслихаттарын ұйымдастыру, медиа-жоспарлауды жүзеге асыру, баспа және электронды БАҚ-пен өзара әрекеттестік, интернеттегі жұмыстарды қамтиды);

– ақпараттық-құқықтық және психологиялық консультацияларды, сондай-ақ деструктивті діни ағымдардан зардап шеккендерді оңалту жұмыстарын ұйымдастыру;

– деструктивті діни ағымдардың мүшелерін оңалту жұмыстарын ұйымдастыру, деструктивті діни ағымдардан зардап шеккендерді оңалту орталықтары мен көмек көрсету орталықтарының қызметтерін үйлестіру [9].

Діни экстремизм мен терроризмге қарсы қызметте оның ақпараттық және насихаттық құрамына ерекше көңіл бөлінеді. Осыған байланысты, Дін істері комитетінің де қызметтері қоғамда толерантты діни сана мен радикалды идеологияға қарсы иммунитетті қалыптастыруға бағытталған. Ол дінбасылары өкілдерінің, этностық-мәдени орталықтар, үкіметтік емес және жастар ұйымдары, әртүрлі саладағы беделді азаматтардың әлеуеттерін діни экстремизмге қарсы түсіндіру жұмыстарына қолдану арқылы жүзеге асып, қоғам өкілдері экстремизм мен терроризмнің барлық түрлері мен көріністеріне қарсы шығып қана қоймай, сонымен қатар оларға принциптік бағалау мен кез келген деструктивті ағымдарды айыптауларын көрсетулері тиіс. Жалпы алғанда, экстремисттік доктриналар мен ілімдерді жою мен дін атын жамылған радикалды және деструктивті идеологиялардан өзіндік қорғануға бағытталған қоғамдық бастамаларды жандандыруға күш салу қажет.

Жоғарыда келтірілген діни экстремизм мен терроризмге қарсы бағытталған қызметтерді талдай келе, аталмыш қызметтердің жан-жақты жүзеге асырылуда деген тұжырым жасауға болады. Сонымен қатар діннің қоғамдағы рөлі артып, әлеуметтік ортада жиі талқыланатын тақырыпқа айналуына байланысты оған қатысты қоғамдық пікірдің рөлі өсіп келеді. Діни қарым-қатынастар саласында шешім қабылдауда қоғамдық пікірмен санасу негізгі құраушы болып табылады.

ӘДЕБИЕТ

- [1] Қазақстан Республикасының Конституциясы. – Астана: Елорда, 2008. – 56 б.
- [2] Қазіргі Қазақстандағы конфессиялық жағдай // <http://www.mckr.kz/index.php/religii-v-kazahstane/%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%B5%D1%81%D1%81%D0%B8%D1%8F%D0%BB%D1%8B%D2%9B-%D0%BA%D0%B5%D2%A3%D1%96%D1%81%D1%82%D1%96%D0%BA>
- [3] http://din.gov.kz/kaz/press-sluzhba/doklady_i_vystupleniya/?cid=0&rid=1590.
- [4] Қазақстан Республикасының Президенті Н. Ә. Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы. 2012 жылғы 14 желтоқсан // http://www.akorda.kz/kz/addresses/addresses_of_president/page_kazakistan-respublikasynyn-prezidenti-n-a-nazarbaevty-n-kazakistan-khalkyna-zholdauy-2012-zhyly-14-zheltoqsan_1357813742
- [5] Діни экстремизмнің алдын алу басты міндет // <http://baq.kz/news/37806>.
- [6] Діни экстремизм – ғасыр індеті // http://baq.kz/kk/regional_media/post/43237.
- [7] «Қазақстан Республикасы Мәдениет және спорт министрлігінің Дін істері комитеті» республикалық мемлекеттік мекемесінің ережесін бекіту туралы // <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/V1400009804>
- [8] http://din.gov.kz/kaz/press-sluzhba/doklady_i_vystupleniya/?cid=0&rid=1590.
- [9] http://din.gov.kz/kaz/press-sluzhba/doklady_i_vystupleniya/?cid=0&rid=1590.

REFERENCES

- [1] Qazaqstan Respublikasynyn Konstitucijasy. Astana: Elorda, 2008. 56 b.
- [2] Qazirgi Qazaqstandaghy konfessijalyq zhaghday // <http://www.mckr.kz/index.php/religii-v-kazahstane/%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%B5%D1%81%D1%81%D0%B8%D1%8F%D0%BB%D1%8B%D2%9B-%D0%BA%D0%B5%D2%A3%D1%96%D1%81%D1%82%D1%96%D0%BA>
- [3] http://din.gov.kz/kaz/press-sluzhba/doklady_i_vystupleniya/?cid=0&rid=1590.
- [4] Qazaqstan Respublikasynyn Prezidenti N. A. Nazarbaevtyng Qazaqstan halqyna Zholdauy. 2012 zhyly 14 zheltoqsan // http://www.akorda.kz/kz/addresses/addresses_of_president/page_kazakistan-respublikasynyn-prezidenti-n-a-nazarbaevty-n-kazakistan-khalkyna-zholdauy-2012-zhyly-14-zheltoqsan_1357813742
- [5] Dini e'kstremizmning aldyn alu basty mindet // <http://baq.kz/news/37806>.
- [6] Dini e'kstremizm – ghasyr indeti // http://baq.kz/kk/regional_media/post/43237.
- [7] «Qazaqstan Respublikasy Ma'deniet zha'ne sport ministrligining Din isteri komitet» respublikalyq memlekettik mekemesining erezhessin bekitu turaly // <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/V1400009804>
- [8] http://din.gov.kz/kaz/press-sluzhba/doklady_i_vystupleniya/?cid=0&rid=1590.
- [9] http://din.gov.kz/kaz/press-sluzhba/doklady_i_vystupleniya/?cid=0&rid=1590.

ОСНОВНЫЕ ПРИОРИТЕТЫ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ПОЛИТИКИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН В СФЕРЕ ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ РЕЛИГИОЗНОМУ ЭКСТРЕМИЗМУ

З. К. Шаукенова, Ш. М. Жандосова, М. К. Бектенова

Институт философии, политологии и религиоведения КН МОН РК, Алматы, Казахстан

Ключевые слова: религиозный экстремизм, государственная политика, правовые нормы, религиозные объединения, общественное мнение, религиозное сознание.

Аннотация. Рассмотрены основные приоритеты государственной политики в сфере противодействия религиозному экстремизму. Авторы показывают характерные особенности развития межконфессиональных отношений в Республике Казахстан. Проведен политологический анализ государственной программы по противодействию религиозному экстремизму и терроризму в Республике Казахстан на 2013–2017 годы. Проанализирована деятельность государственных органов Республики Казахстан в сфере противодействия религиозному экстремизму и терроризму.

Поступила 05.05.2016 г.

**Publication Ethics and Publication Malpractice
in the journals of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan**

For information on Ethics in publishing and Ethical guidelines for journal publication see <http://www.elsevier.com/publishingethics> and <http://www.elsevier.com/journal-authors/ethics>.

Submission of an article to the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan implies that the described work has not been published previously (except in the form of an abstract or as part of a published lecture or academic thesis or as an electronic preprint, see <http://www.elsevier.com/postingpolicy>), that it is not under consideration for publication elsewhere, that its publication is approved by all authors and tacitly or explicitly by the responsible authorities where the work was carried out, and that, if accepted, it will not be published elsewhere in the same form, in English or in any other language, including electronically without the written consent of the copyright-holder. In particular, translations into English of papers already published in another language are not accepted.

No other forms of scientific misconduct are allowed, such as plagiarism, falsification, fraudulent data, incorrect interpretation of other works, incorrect citations, etc. The National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan follows the Code of Conduct of the Committee on Publication Ethics (COPE), and follows the COPE Flowcharts for Resolving Cases of Suspected Misconduct (http://publicationethics.org/files/u2/New_Code.pdf). To verify originality, your article may be checked by the Cross Check originality detection service <http://www.elsevier.com/editors/plagdetect>.

The authors are obliged to participate in peer review process and be ready to provide corrections, clarifications, retractions and apologies when needed. All authors of a paper should have significantly contributed to the research.

The reviewers should provide objective judgments and should point out relevant published works which are not yet cited. Reviewed articles should be treated confidentially. The reviewers will be chosen in such a way that there is no conflict of interests with respect to the research, the authors and/or the research funders.

The editors have complete responsibility and authority to reject or accept a paper, and they will only accept a paper when reasonably certain. They will preserve anonymity of reviewers and promote publication of corrections, clarifications, retractions and apologies when needed. The acceptance of a paper automatically implies the copyright transfer to the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan.

The Editorial Board of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan will monitor and safeguard publishing ethics.

Правила оформления статьи для публикации в журнале смотреть на сайте:

www.nauka-nanrk.kz

<http://www.bulletin-science.kz/index.php/ru/>

Редакторы *М. С. Ахметова, Д. С. Аленов*
Верстка на компьютере *Д. Н. Калкабековой*

Подписано в печать 24.05.2016.
Формат 60x881/8. Бумага офсетная. Печать – ризограф.
11,5 п.л. Тираж 2000. Заказ 3.